

LAUSUNTO 24.02.2022

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite: Kirjallinen asiantuntijalausunto. Kutsu lähetetty 9.2.2022/ sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 231/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta tuoda esiin VALLI ry:n näkökantoja liittyen hallituksen esitykseen HE 231/2021 vp eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry (VALLI ry) on vuonna 1953 perustettu valtakunnallinen vanhustyön kehittäjä ja edunvalvoja, jolla on tänä päivänä noin 70 jäsenyhteisöä ympäri Suomea. VALLI ry työskentelee aktiivisesti yhdessä jäsenyhteisöjensä ja asiantuntijoidensa kanssa paremman vanhuuden puolesta. VALLI ry:n hankkeiden avulla tuetaan ikäihmisten osallisuutta, kehitetään iäkkäiden teknologiavalmiuksia, kannustetaan sukupolvien välistä yhteistyötä ja nuorten hakeutumista alalle. Vaikuttamistoiminnan ja kehittämistoiminnan lisäksi VALLI:ssa on toimintoina Ikäteknologiakeskus, Etsivän vanhustyön verkostokeskus sekä Vanhustyön Trainee-ohjelma nuorille.

VALLI ry lausuu seuraavaa:

Yleistä:

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry (jatkossa VALLI ry) katsoo, että säännösten laadinnassa kehityssuunta on oikea, mutta toimenpiteet eivät välttämättä ole vielä riittävällä tasolla turvattaessa vanhojen ihmisten palvelujen ja tuen saanti. Todella suurena haasteena VALLI ry näkee koulutetun henkilökunnan riittävän saatavuuden. Tästä näkökulmasta on hyvä asia, että henkilökuntamäärässä on joustoa. Mikäli henkilökuntaa ei palkata riittävästi, tulee se heijastumaan myös hoivan laatuun. Laadun varmistamiseen sisältyy myös inhimillisen kohtaamisen toteutuminen ja kokonaisvaltaisuus.

Järjestöjen asiantuntijuus ja osaaminen on huomioitava entistä paremmin, kun asiakkaan kanssa suunnitellaan tarvittavia palveluita, hoivaa ymv. Järjestöt ovat tärkeä yhteistyökumppani julkiselle taholle, ja järjestöjen monipuolinen ja käyttäjälähtöinen palveluvalikoima on oltava käytettävissä jatkossakin tuomaan sisältörikasta elämää vanhoille ihmisille.

Paremman vanhuuden puolesta.

**Vanhus- ja lähimmäispalvelun
liitto VALLI ry**
Hämeentie 58-60 A 52
00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884
S-posti info@valli.fi
www.valli.fi

Esityksessä on hyvää se, että työhyvinvointiin ja alan vetovoimaan kiinnitetään huomiota, mutta käytettävissä olevien keinojen riittävyys saattaa jäädä liian alhaiseksi. VALLI ry näkee hyvänä myös sen, että kotipalvelu ja kotisairaanhoido yhdistyvät. Tämä tuo enemmän joustoa työtehtäviin ja mahdollistaa paremmin sen, että työntekijöiden vaihtuvuus asiakkaan luona on vähäisempää.

Vanhoille ihmisille on turvattava hyvä arki ja laadukas elämän sisältö. Digitaalisten palvelujen sisällöt tulevat entistä enemmän ja vahvemmin toimintoihin mukaan. Tällöin on myös huolehdittava digitaalisten palveluiden käyttäjätuesta. Sitä tehdään myös yhteistyössä järjestöjen kanssa. On keskeistä, että digitaaliset palvelut eivät ole ainoastaan valvonnan näkökulmasta mietittyjä ratkaisuja, vaan ne myös tuottavat erilaista hyvinvointia lisäävää sisältöä. Digitaaliset palvelut eivät saa olla esteenä tai korvaavina vaihtoehtona sille, että ihmisiä ei kohdattaisi muulla tavoin. Työn suunnittelun ja järkevän ajankäytön vaatimus nähdään hyvänä.

VALLI ry korostaa, että asiakaslähtöisyys sekä asiakkaan ja asiakasperheen tarpeiden on ohjattava palvelujen tarjontaa, ja niiden on vastattava aina kulloistakin tarvetta. On tärkeää kehittää tietoon ja tutkimuksiin pohjautuvia vanhusten palveluja. Lisäksi on tehtävä kokonaisvaltaista arvioita kotona-asumisen yhteydessä käytettävien palvelujen kokonaisuudesta ja kustannusvaikutuksista. On kehittävä erilaisia, uudenlaisiakin palveluvaihtoehtoja; yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen muotoja niille ikääntyville ihmisille, joiden kotona hoito ei ole inhimillistä eikä vanhan ihmisen omasta näkökulmasta turvallista eikä välttämättä kustannustehokasta.

Keskeistä on, että kokonaisvastuu seurannasta ja palvelusuunnitelman päivittämisestä on oltava yhdellä taholla. Tukipalveluihin tulisi vielä selkeämmin tuoda esiin myös muu päivittäinen ohjaaminen, jota esimerkiksi muistisairaiden kohdalla tehdään paljon. Se on sanallista ohjausta ja tukea, vaikka henkilö paljon pystyisikin itse tekemään ja huolehtimaan. Tällaista läsnäoloa ja sanallista ohjausta voisi tehdä esimerkiksi muistisairauksista koulutusta saanut hoiva-avustaja tai muu hoitoalan työntekijä. Palveluasuminen ympäristönä olisi tällöin sopiva paikka jatkuvaa pientä ohjausta tarvitsevalle henkilölle.

19 a § 3.mom.

VALLI ry:n mukaan kotihoidon järjestäminen vuorokauden ajasta riippumatta on kannatettava asia. Lausuntoesityksessä on hyvää se, että huomioidaan myös kokonaistuen tarve eri vuorokauden aikana ja se, että ympärivuorokautinen palveluasuminen saattaakin olla paras vaihtoehto (21 c §). VALLI ry:n mukaan ympärivuorokautiseen hoivapalveluun pääsy ei saa vaikeutua liiaksi. Keskeistä on tarjota asiakkaalle oikea-aikainen ja riittävä hoiva.

VALLI ry:n mukaan tarkoituksena ei voi olla se, että vanhat ihmiset ovat kotihoidossa liian pitkään, entistä huonommassa kunnossa. Haasteena nähdään se, että ellei palveluasumisen yksiköissä veloiteta olevan omaa henkilökuntaa lainkaan, niin kuinka lyhytaikainen yö-hoidon käynti onnistuu realistisesti? Aikaa kuluu myös asiakkaiden välisten matkojen kulkemiseen, välimatkat voivat olla pitkiäkin. On huomioitava myös se, että tarve hoivaan ja tukeen saattaa tulla hyvinkin nopeasti. Turva-

Paremman vanhuuden puolesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun

liitto VALLI ry

Hämeentie 58-60 A 52

00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884

S-posti info@valli.fi

www.valli.fi

apupalvelu ei välttämättä ole aina oikea tuen muoto. Olisi tavoiteltavaa, että asiakas saa oikea-aikaisen avun, ja henkilökuntaa on tarvittaessa riittävän lähellä avustamassa.

VALLI ry näkee erittäin keskeisenä tekijänä vanhojen ihmisten näkökulmasta sen, että osa vanhoista ihmisistä kokee kotona asumisen turvattomaksi, ja he elävät jatkuvassa pelossa sekä yksinäisyydessä. Tavoitteena on oltava turvallisuuden tunteen aikaansaaminen kaikissa tilanteissa.

VALLI ry näkee haasteena kuinka pitkiksi odotusajat muodostuvat hoivaa tarvitsevan vanhan ihmisen kohdalla, jotta hän pääsee tarvitsemaansa palveluasumiseen. Mahdollisen jonotuksen on oltava riittävän läpinäkyvää ja asiakkaan palvelut on voitava poluttaa niin, ettei jonotusaika voi olla missään tapauksessa yli kolme kuukautta. Sekin aika on pitkä hoivaa tarvitsevalle vanhalle ihmiselle. Onkin tärkeää turvata odotusajan hoito ja palvelut niin, ettei odotusaika johda suurempaan hoitoisuuteen. Palvelujen pääsyn kriteereitä on tarkasteltava kriittisesti. Tällä hetkellä palveluihin pääsyn kriteerit ovat monesti liian korkeat ja määräytyvät lähinnä järjestävän tahon näkökulmasta. Monet jäävät ilman palveluja tai heille tarjotaan palvelua, jotka ei vastaa heidän tarpeitaan tai palveluja on riittämättömästi. Puhutaan ns. hoivaköyhyydestä.

VALLI ry näkee, että kotiin annettavien palvelujen kolme ulottuvuutta ovat tärkeitä kokonaisuuksia. Hienoa että fyysisen avun antamisen lisäksi on huomioitu ikäihmisten psykofyysiset avuntarpeet sekä turvallisuuden tarpeet. Nämä kolme ulottuvuutta kytkeytyvät toisiinsa. Siksi on tärkeää, että niitä katsotaan kokonaisuutena, ja että joku koordinoi ja hallitsee iäkkään ihmisen palvelukokonaisuutta.

19 b §

VALLI ry näkee esityksessä hyvänä sen, että turvapalvelu on otettu mukaan tukipalveluihin, koska muutoin se saattaa jäädä hoitamatta. Turvapalvelu olisi otettava esille osana kokonaisuutta, eikä erillisenä ”palana”. Hyvänä nähdään se, että turvapalvelu tulee mukaan palvelusuunnitelmiin, ja olisi näin osa kokonaisuutta, ja käytettävissä myös yhdessä yöhoidon kanssa. Lausuntoesityksessä on hyvää, että huomiota on kiinnettävä auttamaan saapuvan henkilön osaamiseen ja ammattitaitoon. VALLI ry:n mukaan on tavoiteltavaa, että turva-auttaja on sote-ammattihenkilö, mutta nyt tätä ei nähdä realistisena. Asiaa tukee se, että avunantokohteessa autettavan henkilön terveydentilassa voi tapahtua muutoksia, joiden arviointi vaatii ammatillista osaamista. Ammattihenkilö osaa lisäksi arvioida kotona pärjäämisen edellytyksiä ja arvioida tilannetta kokonaisvaltaisesti. Kyseessä ovat turva-auttajat, joten VALLI ry korostaa soveltuvuuden tärkeyttä ja toimintaa vanhojen ihmisten turvallisuutta lisäävänä tekijänä. Hauraiden ja haavoittuvassa asemassa olevien ikääntyvien kanssa työskentelevien soveltuvuus ja kyvykyys on varmistettava esimerkiksi rikosrekisteriotteella.

Turvallisuusteknologia ja ympärivuorokautinen hoito eivät kuitenkaan saa tarkoittaa sitä, että entistä heikompihköntoiset ihmiset asuvat omissa kodeissaan. Riskinä on, että kyvyttömät vanhukset jäävät virallisen hoitojärjestelmän kaltainkohtelemiksi ja eivät esim. kykene pelastautumaan omasta kodistaan hätätilanteen syntyessä.

46 b §

Paremmen vanhuuden puolesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun

liitto VALLI ry

Hämeentie 58-60 A 52
00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884

S-posti info@valli.fi

www.valli.fi

Lausuntoesityksessä tuodaan esille termi ”riittävä mitoitus”. Mikäli henkilöstön mitoitusta ei saada kirjattua esitykseen, on huolena se, ettei palkata riittävästi henkilökuntaa, koska sen saatavuus on välillä erittäin haastavaa. VALLI ry näkee riskinä myös sen, että säännöksiä tulkitaan liian vapaasti, ja säästetään resursseja, jos ei ole mitään mitoitusta. Toki haasteena nähdään työntekijöiden saatavuus. VALLI ry näkee hyvänä, että palautetta aletaan kerätä ja laatua seurata. Tämän avulla saadaan lisää arvokasta tietoa myös henkilökunnan riittävydestä. Ikääntyneiden yksinäisyyden kokemusten huomioonottaminen lakivalmistelussa on tärkeä asia. ”Toimistotöiden” hoitaminen asiakkaan luona ei kuitenkaan ole verrattavissa asiakkaan kohtaamiseen. Osa vanhoista ihmisistä saattaa kokea työntekijän tietokoneella tehtävän työn myös loukkaavana.

46 c §

VALLI ry näkee hyvänä sen, että vanha ihminen saa asua niin halutessaan samassa paikassa läpi kaikkien palveluvaiheiden. Kannatettavaa on myös se, että henkilöstön mitoitukseen on tarkoitus soveltaa vanhuspalvelulain säännöksiä ympärivuorokautisen hoidon numeerisesta vähimmäismitoituksesta siltä osin, kun kohteessa järjestetään ympärivuorokautista palveluasumista iäkkäille henkilöille. Nähdään hyvänä tavoitteena myös se, että vanhat ihmiset otetaan huomioon kaikessa asuntosuunnittelussa, kaavoituksessa, ympäristörakentamisessa, liikennesuunniteluussa jne. Tässä työssä myös vanhusneuvostoilla on tärkeä rooli.

Vanhuspalvelulaki:

Palvelusuunnitelman osalta on tarpeellista huomioida myös järjestöjen ja kuntien ennaltaehkäisevien ja muiden palvelujen, kuten vapaa-aikatoimialan välinen yhteistyö. On tärkeää, että muutokset asiakkaan, kuin myös tarvittaessa omaisen tai omaishoitajan tilanteessa otetaan huomioon, päivittäen palvelun tarvetta säännöllisesti. On aidosti kuultava asiakkaan toiveet. Vanhojen ihmisten oikeuksien mukaista ja arvostavaa toimintaa on se, että hän saa tarvitsemansa palvelut, jotka hänelle kuuluukin antaa. Nähdään hyvänä, että turvapalvelut ja muut tukipalvelut ym. sisällytetään suunnitelmaan, kuin myös asiakkaan muuttuvat tilanteet ja tarpeet.

17 §

VALLI ry näkee hyvänä esityksessä sen, että yksi henkilö, omatyöntekijä, seuraa tilanteen kehittymistä ja vanhan ihmisen voinnin muutoksia, ja näin ollen eri palveluiden tarvetta. Omatyöntekijän tulisi tarpeen mukaan neuvoa ja tukea iäkästä asiakastaan, seurata hänen palvelusuunnitelmansa toteutumista ja palveluntarpeidensa muutoksia sekä olla yhteydessä palvelun järjestäjään ja tuottajaan palvelujen saannin ja niiden laadun varmistamiseksi. VALLIn mukaan tähän olisi lisättävä jokin aikamääre, jolloin minimissään palvelutarpeen arviointi on tehtävä. Vanhan ihmisen ja hänen hoitotahonsa tulee voida vaikuttaa myös omatyöntekijän määräytymiseen. Se voi olla esimerkiksi palveluohjaaja, jolla on asiakkaan luottamus ja suurin asiantuntemus asiakkaan hoidon järjestämisestä.

Paremmen vanhuuden puolesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun

liitto VALLI ry

Hämeentie 58-60 A 52
00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884

S-posti info@valli.fi

www.valli.fi

24 a §

VALLI ry näkee kannatettavana asiakas- ja omaiskyselyt. Keskeistä on varmistaa asiakkaiden omat mielipiteet ja palaute eli asiakkaiden ääni. Tämä on varmistettava palautteiden keruussa. Palautteet ja sitä kautta asumisyksikön laatu tulisi olla nähtävillä ao yksikössä.

Muita kommentteja:

VALLI ry näkee tärkeänä teknologian laajan hyödyntämisen. Tämä onnistuu ainoastaan, mikäli kotihoidon työntekijöillä helposti saatavilla konsultaatioapua ja he ovat saaneet perehdytystä teknologian käyttöön. Teknologia voi osaltaan auttaa työntekijöiden kokeman kuormituksen vähentymiseen, ja siihen, että asiakkaat saavat oikea-aikaista ja tarkoituksenmukaista apua. Käsityksemme mukaan, mikäli työntekijöiden osaaminen kehittyy teknologian osalta, he voivat paremmin työssään.

Vanhojen ihmisten palvelujen ja tuen suunnittelussa on huomioitava myös ilmastonmuutokseen liittyviä tekijöitä, esimerkiksi pitkät, kuumat hellejaksot kesäisin. Osalla vanhoja ihmisiä ei ole kodeissaan mitään viilennyslaitteita.

Kotona asuvien ikääntyvien tuen ja avuntarpeen tunnistamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota sekä pyrittävä vastaamaan siihen ennaltaehkäisevästi oikealla osaamisella oikeaan aikaan ja riittävästi. Matalankynnyksen toiminta, etsivä vanhustyö sekä monitoimijainen verkostoyhteistä ovat merkittäviä tekijöitä kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä myöhentämässä hyvinvointialueen sote-palveluiden tarvetta. Ennakoivan ja tavoitteellisen ennaltaehkäisevän työn yhteiskehittäminen tulevaisuuden sote-keskusten, kuntien, järjestökentän, seurakuntien sekä kansalaistoiminnan yhdyspintatyöhön mahdollistaa iäkkäiden kotona asumisen pidempään ja turvallisesti.

VALLI ry näkee keskeisenä säännösten valmistelutyössä myös sen, että perusteluosioon sisällytetään riittävästi konkreettisia esimerkkejä, joka ohjaa toimintaa oikeampaan suuntaan. Mikäli teemat jäävät liian ylätasolle, ei muutoksia käytännössä välttämättä tapahdu lainkaan.

VALLI ry on huolissaan niistä vanhoista ihmisistä, joilla on mielenterveys- ja päihdeongelmia, ja jotka ovat kotihoidon palvelujen piirissä. Tuen tarve on tällöin erilaista, ja on keskeistä varmistaa kotihoidon työntekijöille osaamista myös mielenterveys- ja päihdeasioissa tai riittävä konsultaatiomahdollisuus. Päihteitä käyttävien ikääntyneiden määrä kasvaa, mutta heille suunnatut palvelut eivät ole lisääntyneet juuri lainkaan.

VALLI ry näkee työntekijöiden monialaisen yhteistyön välttämättömyyden asiakkaan parhaaksi. Kun tehdään yhdessä työtä, osaaminen lisääntyy, kuormitus vähenee ja asiakkaat saavat parempaa palvelua. VALLI ry esittää, että kolmannen sektorin toimijat mainitaan kumppaneina ja toimijoina sosiaalisen toimintakyvyn tukemisen yhteydessä, kuin myös kotihoitoa käsittelevän pykälän yhteydessä.

Paremman vanhuuden puolesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun

liitto VALLI ry

Hämeentie 58-60 A 52

00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884

S-posti info@valli.fi

www.valli.fi

VALLI ry näkee hyvänä, että alan vetovoimaisuuteen kiinnitetään huomiota, ja on varmistettava, että käytössä on monenlaisia keinoja/ratkaisuja. Yksi hyvä esimerkki alalle innostamiseksi on Vanhustyön Trainee -ohjelmat, jossa koulutusvalintojaan vielä pohtivat nuoret pääsevät tutustumaan vanhuksiin ja vanhustyöhön kevyesti ja tuetusti. Alan vetovoimaisuuden lisäksi tulee löytää konkreettisia keinoja alan pitovoimaisuuteen, esimerkiksi varmistamalla riittävä henkilöstömäärä, parantamalla alan palkkausta ja työehtoja. Hoitajien tieto-taitoa ja osaamista tulee myös päivittää suunnitelmallisesti. Tämä myös lisää työmotivaatiota.

VALLI ry toteaa, ettei vanhuus ole sairaus, ja tästä syystä kotona-asumista tai palveluasumista pitää voida tukea moninaisesti: esimerkiksi lähihoitajat, kodinhoitajat, hoiva-avustajat, geronomit, fysioterapeutit, toimintaterapeutit, vapaa-ajanohjaajat, avustajat ja yhteisötyöntekijät sekä tukipalveluhenkilöstö. Tällaista mallia voisi pilotoida, jossa esim. tukipalvelutehtäviin palkattava henkilökunta voisi tarvittaessa siivota, laittaa ruuan, ulkoiluttaa, suihkuttaa ja ohjata lääkeautomaatista ottamaan vanhuksen lääkkeen. Lisäksi oltava eri ammattiryhmien käyttöä, sekä pidempiä läsnäoloaikoja vanhuksen luona, jolloin voisi kerralla tehdä monta asiaa. Nykyisin kotihoito ja tukipalvelut ovat liiaksi erillään. Lähihoitajat ja sairaanhoitajat keskittyisivät kotihoidossa esimerkiksi lääkehoitoon ja terveydentilan tarkkailuun. Näin voitaisiin turvata paremmin työvoiman saatavuus. Lisäksi ammattitehtävien moninaisuus voisi lisätä alan vetovoimaisuutta. Nykyisin koordinaatiovastuunotto hämärtyy, ja se saattaa jäädä omaisen tai ystävän vastuulle.

VALLI ry:n mukaan ikääntyvät tulee ottaa paremmin mukaan palveluiden kehittämiseen. Lainsäädännöllä voidaan arvostaa vanhojen ihmisten itsemääräämisoikeutta ja tasavertaisuutta palveluiden saatavuudessa. Vanhusasiavaltuutetun rooli tämän asian edistämisessä on myös tärkeä.

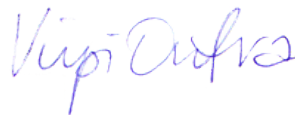
VALLI ry:n jäsenistä iso osa tuottaa palveluita kansalaistoiminnan lisäksi. Palveluntuottajina ne ovat sidoksissa tilaajaan, joka hinnoittelee ostonsa usein yksipuolisesti ja omaa tuotantoa halvemmalla hinnalla. Haasteeksi muodostuu se, miten lisätä resursseja, jos ei ostopalveluista saa riittävää tuloa/korvausta.

Helsingissä 24.2.2022

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry

Hanna-Leena Ojalainen
puheenjohtaja

Virpi Dufva
toiminnanjohtaja

Paremman vanhuuden puolesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun
liitto VALLI ry
Hämeentie 58-60 A 52
00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884
S-posti info@valli.fi
www.valli.fi